

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARINDA MİTOLOJİK
UNSURLAR**

Hazırlayan
Özlem ÖZDEMİR

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Doktora Tezi

Ağustos 2020

KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARINDA MİTOLOJİK
UNSURLAR
(Doktora Tezi)

Hazırlayan
Özlem ÖZDEMİR

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Ağustos 2020

KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Özlem ÖZDEMİR

İNTİHAL

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı:.....

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin,/...../20..... tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil/hariç
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim./...../.....

Adı Soyadı :.....
Öğrenci No :.....
Anabilim Dalı :.....
Bilim Dalı :.....
Program Adı :.....

Danışman:.....
(Adı-Soyadı ve İmza)

Öğrenci:.....
(Adı-Soyadı ve İmza)

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

Kazak Türklerinin Destanlarında Mitolojik Unsurlar adlı doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Özlem ÖZDEMİR

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ danışmanlığında Özlem ÖZDEMİR tarafından hazırlanan . “Kazak Türklerinin Destanlarında Mitolojik Unsurlar” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Üye :Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN.....

Üye :Doç. Dr. Reyhan ÇELİK.....

Üye :Doç. Dr. Hacer TOKYÜREK.....

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Şule GÜMÜŞ.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Kenan GÜLLÜ

ÖN SÖZ

Destan, bir milletin tarih boyunca yaşadığı savaşları, bağımsızlık mücadelelerini, milletin başından geçen tarihî, sosyal, doğal olayları ve bunların o millete olan etkilerini hayalî unsurlara da yer vererek sanatlı bir üslupla anlatan edebî türdür. Mitler ise, dünyanın, evrenin, canlıların ve doğaüstü varlıkların kökenini sorgulayan, aynı zamanda tüm bunların bugünkü durumuna nasıl geldiğini açıklayan, dünyanın ve insanın sonu hakkında açıklama yapan metinlerdir. Mitoloji, bu metinleri inceleyerek mitlerin özelliklerini, diğer türlerdeki yansımalarını ve mitolojik unsurların günümüz yaşantısına, edebiyatına, sanatına etkilerini bilimsel bir disiplin çerçevesinde ortaya koyar.

Destanın kökeninin çok eskiye dayanması bu anlatıların içerisinde çokça mitolojik unsurun yer almasını sağlamıştır. Milletlerin ilk dönemlerdeki yaşayışları ve hayatı kavramaya yönelik düşünceleri mitolojik inanışlarda yansımaları bulmuş, bu yansımalar destanın muhtevasını zenginleştirmiştir. Kuşaktan kuşağa aktarılan destanlar bu mitolojik unsurların günümüze kadar taşınmasında etkin rol oynamıştır.

Bu tezin konusu, Kazak Türklerinin destanlarındaki mitolojik unsurlardır. Tezin konusuna uygun şekilde, ilk olarak Kazak Türklerine ait Türkiye Türkçesine aktarılmış destan metinleri tespit edilmiştir. Çalışmanın diğer aşamasında Kazak Türklerinin destanlarındaki mitolojik unsurlar belirlenerek belirli bir sistem dâhilinde incelenmiş ve bu unsurlar Türk mitolojisi bağlamında yorumlanmıştır. Son olarak konuyu daha somut bir şekilde gözler önüne serilemek amacıyla tespit edilen Kazak destanlarının motif yapısı da ayrı bir bölümde verilmiştir.

Zengin bir destan geleneğine sahip olan Kazak Türklerinin bu gelenek içinde barındırdığı mitolojik unsurlar, Kazak Türklerinin dünyaya, evrene, insana, kısacası hayata bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Kazak destanlarındaki mitolojik tasavvurların diğer Türk topluluklarının mitolojik tasavvurları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesine, ortak paydaların gözler önüne serilmesine zemin hazırlanmıştır.

Kazak Türklerine ait destanlarda varlığı tespit edilen mitolojik unsurların derinlikli olarak değerlendirilmesi amacıyla taşıyan bu çalışmada Mitolojik Kuram, Mitlerin Meteorolojik Gelişim Teorisi, Tarihî-Coğrafi Fin Okulu, Psikanalitik Kuram, Mit-Ritüelist Kuram, Kültürlerarası Çaprazlama Yöntemi, Sözlü Kompozisyon Kuramı, Sözlü Performans Kuramı gibi halkbilimi kuram ve yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Tez çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Kazak Türklerinin sözlü kültür geleneği ve bu gelenek içinde destanların yerini incelemektedir. Kazak Türklerinde sözlü kültür ve destancılık geleneği, destan ve destan anlatıcıları için kullanılan terimlerle kavramlar, bu destanlar hakkında yapılan tasnif çalışmaları, Kazak destancılık geleneğinin yaşatılmasında önemli role sahip olan destan okulları, destancılık geleneğinin temel öğeleri bu bölümde değerlendirilmiştir.

İkinci bölüm, tezin araştırma alanı olan Kazak Türklerinin destanları hakkındaki genel bilgilere ayrılmıştır. Burada, incelenen kırk yedi destanın çeşitlenmeleri, tarihî ve coğrafi tabakaları, anlatıcıları, konuları, şekil ve yapı özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezin esas konusunu oluşturan söz konusu destanların mitolojik unsurlar bakımından değerlendirilmesi ise üçüncü bölümde işlenmiştir. Kazak Türklerinin destanlarındaki mitolojik evren ve dünya tasarımı, mitolojik kahramanlar, hayvanlar, bitkiler, renkler, sayılar, gökyüzü, yeryüzü, yer altı ve toplum yaşantısındaki mitolojik inanışlar bu bölümde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise Kazak Türklerinin destanlarının motif yapısı incelenmiştir. Bu bölüm hazırlanırken halk anlatılarının motif yapısı konusunda araştırmaları bulunan araştırmacıların hazırladığı genel çerçeveler esas alınmıştır.

Konunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar çalışmam boyunca etkin bir rehberlik ve danışmanlık yaparak desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Bayram Durbilmez'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu aşamada bana destek olan eşim Ali Rıza Özdemir ile ailemin diğer bireylerine ve değerli tavsiyeleriyle çalışmama katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Şule Gümüş'e teşekkür ederim.

Özlem ÖZDEMİR

KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR**Özlem ÖZDEMİR****Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü****Doktora Tezi, Ağustos 2020****Danışman: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ****ÖZET**

Millî kültür, milletin tarihteki yaşanmışlıklar sonucu edindiği tecrübelerin ve birikimlerin özüdür. Toplumlar, millî kültürün üretilmesi, ortaya çıkarılması, yaşatılması ve nesilden nesile aktarılmasıyla öz benliğini korur. Millî kültür unsurlarının başını çeken halk edebiyatı ürünlerinden biri de destanlardır. Destanlar, milletin tarihine ayna tutmakla kalmayıp yaşam biçimini, değer yargılarını, dünya görüşünü, düşünce tarzını da ortaya koyar. Milletin en eski dönemlerdeki hayatı anlamlandırma çabasının ürünü olan mitolojik unsurları da bünyesinde barındırır.

Bu çalışmada Türk dünyasının bir parçası olan ve zengin bir destan birikimi bulunan Kazak Türklerinin destanları, mitolojik yönden ele alınmıştır. Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmış kırk yedi destan esas alınarak Kazak Türklerinin destanlarındaki mitolojik unsurlar ve motifler ortaya çıkarılmıştır. Bu unsurların Türk mitolojik sistemindeki yeri ortaya konulmuş, Kazak Türklerinin mitolojik anlayışının destanlara yansımaları incelenmiştir. Kazak Türklerinin destanlarının oldukça zengin bir mitolojik içeriğe sahip olduğu ve Türk mitolojik düşünce sistemiyle genel bir uyum taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: destan, mit, mitoloji, Kazak Türkleri, Kazak destanları

MYTHOLOGICAL ELEMENTS IN THE EPICS OF KAZAKH TURKS**Özlem ÖZDEMİR****Erciyes University, Social Sciences Institute****Doctoral Dissertation, August 2020****Supervisor: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ****ABSTRACT**

National culture is the essence of the experiences and accumulations of the nation as a result of historical developments. Societies protect themselves by keeping alive their national culture through producing, revealing, and transferring it from generation to generation. One of the folk literature products leading the national cultural elements is epics. Epics not only mirror the history of the nation, but also reveal their lifestyle, value judgments, worldview, and way of thinking. It also contains mythological elements that are the product of the nation's efforts to make sense of life in the earliest periods.

This study deals with the mythology of the epics of the Kazakh Turks, which are a part of the Turkish world and have a rich epic accumulation. Mythological elements and motifs in the epics of Kazakh Turks were investigated by taking into account the forty seven epic that have been translated from Kazakh Turkish to contemporary Turkish. The reflections of Kazakh Turks' mythological understanding on epics are examined and their place in Turkish mythological system is investigated. The study concludes that the epics of Kazakh Turks have a very rich mythological content and carry a general harmony with the Turkish mythological thought system.

Key words: epic, myth, mythology, Kazakh Turks, Kazakh epics

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
İNTİHAL	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	iii
ONAY	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ.....	1
1.1. Destan.....	1
1.2. Mitoloji.....	5
2. ARAŞTIRMA ALANININ ÖZELLİKLERİ	10
2.1. Kazak Adına Dair	10
2.2. Kazak Türklerinin Kökeni, Yaşadığı Coğrafya ve Tarihi	12
3. KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARI HAKKINDA TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	16

BİRİNCİ BÖLÜM

KAZAK TÜRKLERİNİN SÖZLÜ KÜLTÜR GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE DESTANIN YERİ

1. KAZAK TÜRKLERİNİN SÖZLÜ KÜLTÜR GELENEĞİ	28
2. KAZAK TÜRKLERİNDE DESTAN/DESTANCI İÇİN KULLANILAN KAVRAMLAR.....	31
3. KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANCILIK GELENEĞİ	35
4. KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARININ TASNİFİ.....	39
5. KAZAK DESTANCILIK OKULLARI	43

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELENEN KAZAK DESTANLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. AKBİYEŞ-KARABALA.....	46
2. AKBÖBEK	46
3. AKBÖPE-SAVITBEK	47
4. AKKENJE	47
5. ALANKAY BATIR	48
6. ALPAMIŞ.....	48
7. ASİLBEK-GÜLJAHAN.....	50
8. AVEZ BATIR	50
9. AYMAN-ŞOLPAN.....	51
10. BARAK BATIR	52
11. BAZAR BATIR.....	52
12. BOLAT-JANAT.....	53
13. BOZAMAN.....	54
14. BOZCİGİT	54
15. DOTAN BATIR	55
16. DÜRLİGÜV	57
17. ER BEGZAT	57
18. ER KOSAY	58
19. ER SAYIN.....	59
20. ER TOKİMBET.....	60
21. ER TÖSTİK.....	61
22. ERMEK BATIR	62
23. GAYAR KADIN	63
24. İYRANGAYIP-ŞAH GABBAS	63
25. KAMBAR BATIR	64
26. KARABEK BATIR	68
27. KARAŞAŞ KIZ	68
28. KARKABAT	69
29. KIRIM'IN KIRK BATIRI.....	69
30. KIZ JİBEK.....	70
31. KOBLANDI BATIR.....	73

32.	KOZI KÖRPEŞ-BAYAN SULUV	75
33.	KÖROĞLU	76
34.	KUBIKUL.....	83
35.	KULAMERGEN-JOYAMERGEN.....	84
36.	MAKPAL-SEGİZ.....	86
37.	MANAS ULI TUYAKBAY	87
38.	MIRKI BATIR.....	87
39.	MUNLIK-ZARLIK	88
40.	NURGAYŞA.....	89
41.	OLJABAY JENE KIRIK BATIR	89
42.	ÖTEGEN BATIR	90
43.	PADİŞAHIN OĞLU ABDİLMALİK.....	91
44.	SAVRIK BATIR.....	91
45.	SURANŞI BATIR	92
46.	ŞAKİR-ŞAKİRAT.....	93
47.	ŞORA BATIR.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZAK TÜRKLERİNİN DESTANLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR

1.	MİTOLOJİK EVREN TASARIMI.....	96
1.1.	Mitolojik Gökyüzü	97
1.1.1.	Gökyüzünün Katmanları.....	98
1.1.2.	Güneş ve Ay.....	99
1.1.3.	Yıldızlar	107
1.1.4.	Gök Gürültüsü, Bulut ve Rüzgâr.....	110
1.2.	Mitolojik Yeryüzü.....	112
1.2.1.	Dağ-Taş Kültü	112
1.2.2.	Su/Yer-Su Kültü	122
1.2.3.	Ateş.....	131
1.2.4.	Maden	135
1.2.4.1.	Demir Kültü	136
1.2.4.2.	Altın-Gümüş	140
1.2.5.	Mağara	148

1.3. Mitolojik Yeraltı	152
1.4. Mitolojik Yön Algısı	157
2. MİTOLOJİK KAHRAMANLAR	163
2.1. Olumlu Özelliklere Sahip Mitolojik Kahramanlar	163
2.1.1. Tenir/ Kудay/ Alla.....	163
2.1.2. Kızır/Hızır-İlyas	171
2.1.3. İyi Huylu Periler	179
2.1.4. Atalar Kültü Etrafında Şekillenen Kahramanlar	183
2.1.4.1. Ata/Baba Ruhları.....	185
2.1.4.2. Pir Kültü	193
2.1.4.3. Kayberen, Kırk Şiltен/Kırklar.....	205
2.1.4.4. Kambar Ata.....	210
2.1.4.5. Baba Tükti Şaştı Aziz.....	212
2.1.5. Olumlu Özelliklere Sahip Diğer Mitolojik Kahramanlar	216
2.1.5.1. İsimsiz Kahramanlar.....	216
2.1.5.2. Jelayak	217
2.1.5.3. Sakkulak	219
2.1.5.4. Tavsogar	219
2.1.5.5. Költavıсар.....	219
2.1.5.6. Tındavşı	220
2.1.5.7. Akkuv Atkan	220
2.1.5.8. Közbaylavşı	220
2.1.5.9. Tavsalmaktaşı	221
2.2. Olumsuz Özelliklere Sahip Mitolojik Kahramanlar	221
2.2.1. Jalmavız/ Jalmavız Kempir/ Jezturnak	221
2.2.2. Cadı.....	223
2.2.3. Dev/Karadev.....	225
2.2.4. Albastı.....	226
2.2.5. Bektorı	227
3. MİTOLOJİK HAYVANLAR	228
3.1. At.....	228
3.2. Geyik/Ceylan	252
3.3. Aslan/Kaplan(Yolbars).....	258

3.4. Ejderha	262
3.5. Kurt	270
3.6. Köpek	274
3.7. Sıçan	276
3.8. Deve	277
3.9. Ayı	279
3.10. Tavşan	280
3.11. Yılan	281
3.12. Keçi/Koç/Koyun	283
3.13. Sığır (Öküz/Boğa)	284
3.14. Tilki/Tazı	286
3.15. Kuşlar	289
3.15.1. Avcı/Yırtıcı Kuşlar (Karakuş, Kartal, Şahin, Doğan, Aksungur, Laçin)	290
3.15.2. Su Kuşları (Kuğu, Kaz)	294
3.15.3. Papağan	297
3.15.4. Simurg (Samurik)	297
3.15.5. Diğer Kuşlar	299
4. MİTOLOJİK BİTKİLER-AĞAÇ VE ORMAN KÜLTÜ	301
4.1. Ardıç	307
4.2. Çam	307
4.3. Çınar	308
4.4. Elma	309
4.5. Kavak	311
4.6. Kayın	312
4.7. Şifalı Bitkiler	313
5. MİTOLOJİK RENKLER	314
5.1. Ak/Beyaz	314
5.2. Kara/Siyah	323
5.3. Gök	337
5.4. Al/Kırmızı/Kızıl	343
5.5. Sarı	347
5.6. Yeşil	349
5.7. Boz	351

5.8. Ala.....	354
6. MİTOLOJİK SAYILAR.....	355
6.1. İki.....	355
6.2. Üç.....	358
6.3. Dört.....	378
6.4. Beş.....	381
6.5. Altı.....	384
6.6. Yedi.....	393
6.7. Sekiz.....	405
6.8. Dokuz.....	407
6.9. Kırk.....	418
7. MİTOLOJİK İNANIŞLAR VE RİTÜELLER.....	438
7.1. Sihir, Büyü ve Fal.....	438
7.2. Uğur ve Uğursuzluk.....	445
8. GEÇİŞ DÖNEMLERİ.....	448
8.1. Doğum.....	448
8.1.1. Çocuksuzluk.....	448
8.1.2. Aşerme.....	456
8.1.3. Doğum Sırası ve Sonrası.....	459
8.1.4. Ad Verme/Ad Toyu.....	461
8.2. Evlilik.....	463
8.2.1. Olağanüstü Varlıkla Evlilik.....	465
8.3. Ölüm.....	467
8.3.1. Yas/Yoğ Töreni/ Ölü Aşı.....	469
9. UYKU VE RÜYA.....	471
9.1. Alp Uykusu.....	471
9.2. Rüya.....	475
10. KURBAN.....	495
11. IŞIK/NUR.....	500
12. AŞIK.....	504
13. NAZAR.....	506
14. ALKIŞ-KARGIŞ.....	506
15. AV KÜLTÜ.....	508

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**KAZAK DESTANLARININ MOTİF YAPISI**

1. KAZAK DESTANLARININ MOTİF YAPISI.....	513
SONUÇ	584
KAYNAKÇA	608
ÖZ GEÇMİŞ	627

KAYNAKÇA

- Abduldayev, Esengül ve Döölötşa İsayev. (1969). *Kırgız Tilinin Tüündürme Sözdüğü*. Frunze (Bişkek).
- Abnasyrov, Daniyar. (2020). “Kazak Kelimesi ve Mefhumu”. *Millî Mücadelenin 100. Yılında Kuva-yı Milliye Şehri Balıkesir Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (C.2), 511-517.
- Abraham, Karl. (2017). *Rüyalar ve Mitler*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Aça, Mehmet. (1998). *Kozı-Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Konya.
- Aça, Mehmet. (2000). “Köne Epos (Arkaik Destan) Kavramı ve Türk Halk Hikâyelerindeki “Âşıklara Mahsus Evlilik” Konusunun Kaynaklarından “Alplara Mahsus Evlilik”. *Millî Folklor*, 47, 11-21.
- Aça, Mehmet. (2002). *Kazak Türklerinin Destanları ve Destancılık Geleneği*. Konya: Kömen Yayınları.
- Aça, Mehmet. (2008a). “Türk İnanış ve Düşünüş Sistemlerinde Meyve”. *Turkish Studies*. 3/5, 239-261.
- Aça, Mehmet. (2008b). “Niyet İfadesinin Şifreli Anlatımı”. *Kültür Tarihinde Gizli Diller ve Şifreler*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali ve Erdal Şahin). İstanbul: Picus Yayınları.
- Aça, Mehmet. vd. (2010). “Anonim Halk Edebiyatı”. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. M. Öcal Oğuz). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aça, Mehmet. (2017). “Türk Mitolojisinde Kartal”. *Türk Mitolojisine Giriş*. (Ed. Fatma Ahsen Turan ve Meral Ozan). Ankara: Gazi Kitabevi, 229-238.
- Adilbekova, Elmira. (1999). *Koblandı-Batır Destanı ile Dede Korkut Arasındaki İlişkiler*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Doktora Tezi).
- Alp, K. Özlem. (2009). *Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Alptekin, Ali Berat. (2002). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Akçağ Yayınları, Ankara.

- Arıkan, Metin. (2003). *Kazak Sözlü Geleneğinde Arkaik Destanların Tipolojik Özellikleri*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. Doktora Tezi.
- Arıkan, Metin. (2007a). *Kazak Destanları 1/Köroğlu'nun Kazak Anlatmaları*. TDK Yayınları, Ankara 2007a.
- Arıkan, Metin. (2007b). *Kazak Destanları 2/Kubikul, Dotan-Batır, Kulamergen-Joyamergen, Karabek-Batır*. Ankara: TDK Yayınları.
- Arıkan, Metin. (2007c). "Türk Sözlü Kültür Geleneğinde Ayrıntılar-1 Beş Silah (Beş Sayısı)". Ankara: *Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü 1. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildiri Kitabı*, (C. 1), 147-151.
- Arıkan, Metin. (2014). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Kadar Kazak Jırav ve Akımları*. İzmir: Gece Kitaplığı.
- Arıkan, Metin ve Dinara Düysebayeva (2012). *Kız Jibek-Kazak Aşk Destanı*. Ankara TÜRKSOY.
- Arslan, Mustafa. (2005). "Türk Destanlarında Evren Tasarımı". *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı* (Ed. Gürer Gülsevin ve Metin Arıkan). 65-75.
- Arvas, Abdulselam. (2012). *Kitab-ı Dedem Korkut ve Kıpçak Sahası Destan Geleneği*. Ankara: Hâkim Yayınları.
- Aslan, Namık. (2010). "Kurt Motifinin Türk Menşe Efsanelerindeki Anlamı Üzerine". *Millî Folklor*, 87, 72-77.
- Ata Yıldız, Naciye. (2009). "Türk Destanlarında 'Çocuksuzluk'". *Millî Folklor*, 82, 76-88.
- Ata Yıldız, Naciye. (2015). *Türk Dünyası Destancılık Geleneği ve Destanlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atalay, Besim. (1998). *Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi*. (C. 1). Ankara: TDK Yayınları.
- Atnur, Gülhan. (2005). "Kozı Körpeş ile Bayan Sulu Destanında Geyik Motifi". *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu Özel Sayısı)*, 28, 213-222.
- Avezov, Muhtar. (1962). *Vakit Jane Adebietet*. Almatı.

- Avezov, Muhtar. (1997a). *Folklor Yazıları*. Ankara: Bilig Yayınları.
- Avezov, Muhtar. (1997b). “Kozı Körpeş-Bayan Sulu”. (Akt. Zeyneş İsmail-Ahmet Güngör). *Bilig*, 5, 93-106,
- Ayan, Ekrem. (2015). *Kazak Destanları 10 “Akböbek, Akböpe, Avez Batır, Bazar Batır, Er Begzat, Er Tokımbet, Ermek Batır, Ötegen Batır, Avrik Batır, Suranşı Batır”*, (Hızl. Meyramgül Jumadilova, Karasaş Alpısbayeva, Rafat Abdıgulıp, Pakizat Avespayeva), Ankara: TDK Yayınları.
- Aydın, Funda. (2019). *Uygur Halk Destanlarında Tip ve Motif İncelemesi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Balcı, Fatih. (2018). *Türk Kültür Tarihinde Sığır*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Barthold, V. Vladimiroviç. (2000). *Asya'nın Keşfi Rusya'da ve Avrupa'da Şarkiyatçılığın Tarihi*. (Çev. Kaya Bayraktar ve Ayşe Meral). İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- Bashenova, Aliya. (2007). *Kazak Destanları (Transkripsiyon, Aktarma, Metnin Grameri)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Basilov, V.N. (1980). “Kambar”. *Sovetskaya Entsiklopediya*. (C. 1). Moskova.
- Başgöz, İlhan. (1986). *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Bayat, Fuzuli. (2002). “Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yeni Düşünceler”. *Türkler*. (Ed. Hasan Celâl Güzel vd.). (C. 3). İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Bayat, Fuzuli. (2006). “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”. *Folklor Edebiyat*, 46, 47-60.
- Bayat, Fuzuli. (2011). *Türk Mitolojik Sistemi-1 (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, Fuzuli. (2012). *Türk Mitolojik Sistemi-2 (Kutsal Dışı-Mitolojik Ana Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, Fuzuli. (2017). *Mitolojiye Giriş*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Baynıyazov, Ayabek ve Janar Baynızaova. (2009). *Türkiye Türkçesi-Kazak Türkçesi Sözlüğü*. (Der. Kenan Koç). İstanbul: IQ Sanat Yayıncılık.
- Bayraktar, Nesrin. (2017). “Gök Renk Adının Kavram ve Anlam Alanları”. *Renk Kitabı* (Ed. Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Bayram, Bülent. (2004). *Alankay Batır Destanı Üzerine Bir İnceleme*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Manisa.
- Bayram, Bülent. (2010). *Kazak Destanları 7*. (Hızl. Karasaş Alpısbayeva, Seyilbek Sakenov, Jakan Düysengül). Ankara: TDK Yayınları.
- Baysal, Büşra. (2019). *Özbek Destanlarında Kahramanlar ve Tip Özellikleri*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Bekki, Salahaddin. (2009). “Türk Mitolojisinde Kurban”. *Akademik Araştırmalar*, 3, 16-28.
- Berdıbay, Rahmankul. (2002). *Destan-Halk Hazinesi*. (Akt. Asem Kuanışbayeva, Bağdagül Musa, Gülim Şadiyeva, Muktar Musakulov, Nurgali Jusıpbay). Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Beydili, Celal. (2015). *Türk Mitolojisi-Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Bilecik, Fahrınisa. (1998). *Kız Jibek Destanı*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. İstanbul.
- Bilgili, Nuray. (2019a). *Türk Mitolojisi-Türklerde Yaratılış ve Evren Tasarımı*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Bilgili, Nuray. (2019b). *Türklerde 5 Element*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Biray, Nergis. (2016). “Jambıl Jabayev, Eserleri ve Ötegen Batır destanı Hakkında”. *Kardeş Kalemler*, 115, 54-63.
- Bolatova, Laura. (2014). *Bamsı Beyrek Boyunun Alpamis Destanı ile Deli Dumrul Boyunun Er Töstik Destanı ile Mukayeseli İncelemesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Boratav, Pertev Naili. (1999). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili. (2012). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Bilge Su Yayıncılık.
- Campbell, Joseph. (1992). *İlkel Mitoloji*. Ankara: İmge Yayınları.

- Campbell, Joseph. (1994). *Yaratıcı Mitoloji*. Ankara: İmge Yayınları.
- Campbell, Joseph. (2000). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Campbell, Joseph ve Bill Moyers. (2016). *Mitolojinin Gücü-Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler*. (Çev. Zeynep Yaman). İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: TDK Yayınları.
- Cebecioğlu, Ethem. (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları.
- Cohen, Percy Saul. (2010). "Mit Kuramları". (Çev. Evrim Ölçer Özünel). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2*. (Hızl. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır). Ankara: Geleneksel Yayınları. 161-172.
- Çağatay, Saadet. (1988). "Türk Halk Edebiyatında Geyiğe Dair Motifler". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. Ankara: TDK Yayınları. 153-177.
- Çelepi, Mehmet Surur. (2017). *Türk Halk Kültüründe Rüya*. Konya: Kömen Yayınları.
- Çelik, Fatma. (2016). *Kazak Destanlarında Kadın Tipolojisi*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Uşak.
- Çeribaş, Mehmet. (2007). "Türklerde Demirciler ve Şamanlar". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 42, 1-10.
- Çetin, İsmet. (2002). "Türk Mitinde Kut İyesi Kıdır ve Medeniyet Değişikliğinde Kıdır'dan Hızır'a Geçiş". *Millî Folklor*, 54, 30-34.
- Çetin, İsmet. (2003). "Kazakistan Jırşılık Geleneği ve Bir Örnek: Ruslan Ahmetov". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 401-410.
- Çetin, İsmet. (2007). "Türk Kültüründe Bab (Baba)/ Ata Geleneği". *Millî Folklor*, 76, 70-75.
- Çetindağ, Gülda. (2007). "Kazak Türklerinde Evlenme Geleneğine Bağlı Olarak Gerçekleştirilen Hediye Alışverişi Üzerine Bir İnceleme". *Millî Folklor*, 76, 218-231.
- Çınar, Ali Abbas. (2006). *Kazak Kültürü ve Edebiyatı Araştırmaları*. Muğla: Berke Ofset.

- Çınar, Ali Abbas. (2016). “Güney Kazakistan’da Hoca Ahmet Yesevi Boyuna Bağlı Yatırlar/Türbeler”. (*Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*), (C. 1), İstanbul, s. 148-155.
- Çobanoğlu, Özkul. (2003). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. (2010). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Yaşar. (1995). “Türk Sanatında Koyun, Koç, Keçi Figürlerinin Sembolizmi”. *Türk Dünyası Dergisi*, 100, 52-60,
- Çoruhlu, Yaşar. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Dağdelen, Özlem. (2019). “Türkiye’de Kazak Türklerinin Destanları Konusundaki Çalışmaların Bibliyografyası”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3, 234-242.
- Daşdemir, Özkan. (2015). “Alevi-Bektaşî Geleneğinde Elma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 37, 83-97.
- Direk, Hatice. (2010). *Kazaklarda Bozcıgit Anlatması*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. İzmir.
- Dorson, Richard M. (2011). *Günümüz Folklor Kuramları*. (Çev. Selcan Gürçayır), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Durbilmez, Bayram. (2003). “Efsaneden Destana Kazakistan’da Korkut Ata ve Korkut Küyü”. *Millî Folklor*, 60, 219-232.
- Durbilmez, Bayram. (2005). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Üç Sayısı”. *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-22.
- Durbilmez, Bayram. (2007a). “Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeçiliği”. *Millî Folklor*, 76, 177-190.
- Durbilmez, Bayram. (2007b). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde 5 Sayısı”. (2. *Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu-Bildiriler*- Hzl. Mehmet Fatih Köksal), 113-126.

- Durbilmez, Bayram. (2008a). "Naçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar". *Turkish Studies*, 3, 340-352.
- Durbilmez, Bayram. (2008b). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları: Taşınarlı Halk şairleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Durbilmez, Bayram. (2009). "Türk Kültüründe ve Fütüvvetnamelerde Dört Sayısı". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 52, 71-85.
- Durbilmez, Bayram. (2010a). "Romanya Sözlü Türk Edebiyatı Ürünlerinde Mitolojik Sayılar". *Folklor/Edebiyat*, 64, 245-257.
- Durbilmez, Bayram. (2010b). "Hakas Türklerinin Kadın Yiğitlik Destanı Huban Arığ'da Mitolojik Bir Sayı, Dokuz". (*Epik Türk Önenesinde Dastan, Ortağ Türk Keçmişinden Türk Galacayına 6, Uluslararası Folklor Konferansının Materialları- 25-26 Noyabr*), s. 80-85.
- Durbilmez, Bayram. (2010c). "Âşıklık Geleneklerinde Saz". *Millî Folklor*, 85, 148-158.
- Durbilmez, Bayram. (2011). "Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Mitolojik Sayılar". (3, *Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri/ Türk Dünyasında Bayramlar*, 21-23 Mart 2011), s. 103-108.
- Durbilmez, Bayram. (2017a). *Gelenekli Türk Anlatıları-1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Durbilmez, Bayram. (2017b). *Türk Dünyası Kültürü-1*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Durbilmez, Bayram. (2019a). *Türk Dünyası Kültürü-2*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Durbilmez, Bayram. (2019b). *Türk Kültür Coğrafası- Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Durbilmez, Bayram ve Fatma Tekin. (2020). "Kazan-Tatar Türklerinin Halk Anlatılarında 'Yılan', 'Ejderha' ve 'Yuha'". *Türk Dünyası Araştırmaları*, 245, 307-326.
- Eberhard, Volfram. (1996). *Çin'in şimal Komşuları*. (Çev. Nimet Uluğtuğ). Ankara: TTK Yayınları.
- Ebuseyitov, M. (2001). *Kazakistan jane Orta Aziya*. Almatı: ?.
- Ekici, Metin. (2002a). "Destan Araştırma ve İncelemelerinde Kullanılan Bazı Terimler Hakkında-1". *Millî Folklor*, 53, 27-33.

- Ekici, Metin. (2002b). “Destan Araştırma ve İncelemelerinde Kullanılan Bazı Terimler Hakkında-2”. *Millî Folklor*, 54, 11-18.
- Elçin, Şükrü. (1988). “Atların Doğuşları ile İlgili Efsaneler”. *Halk Edebiyatı Araştırmaları-2*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1997a). “Türk Dilinde Destan Kelimesi ve Mefhumu”. *Halk Edebiyatı Araştırmaları-1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1997b). *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1-2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eliade, Mircea. (1991). *Kutsal ve Dindışı*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Gece Yayınları.
- Eliade, Mircea. (1999). *Şamanizm*. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: İmge Kitabevi.
- Eliade, Mircea. (2002). *Asya Simyası*. (Çev. Lale Arslan Özcan). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, Mircea. (2005). *Dinler Tarihi- İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*. (Çev. Mustafa Ünal). Konya: Serhat Kitabevi.
- Eliade, Mircea. (2016). *Mitlerin Özellikleri*. (Çev. Sema Rifat). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eliade, Mircea. (2017a). *İmgeler ve Simgeler*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Eliade, Mircea. (2017b). *Mitler, Rüyalarda ve Gizemler*. (Çev. Cem Soydemir). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Ellul, Jacques. (2004). *Sözün Düşüşü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1997). *Dede Korkut Kitabı*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ergun, Metin. (1994). “Kazak Halk Akınlığında (Şairlerinde) Rüya Motifi”. *Millî Folklor*, 23, 8-14,
- Ergun, Metin. (2002). *Kopuz Sarını-Kazak Âşık Tarzı Şiir Geleneği Akın ve Cıravlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergun, Pervin. (2011a). *Kambar Ata-Baba Gammar*. Konya: Kömen Yayınları.
- Ergun, Pervin. (2011b). “Bebekleri Dünyaya Leyleklerin Getirdiğine Dair İnancın Türk Mitolojisindeki Kökleri Üzerine”. *Millî Folklor*, 89, 133-146.

- Ergun, Pervin. (2017a). “Türk Mitolojisinde Ağaç Kültü”. *Türk Mitolojisine Giriş* (Ed. Fatma Ahsen Turan ve Meral Ozan). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ergun, Pervin. (2017b). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ergün, Hidayet. (2019). *Kazak Türklerinin Destanlarındaki Yer Adları Üzerine Bir Araştırma*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli.
- Ersöz, Murat. (2001). *Kazak Türklerinin Ayman Şolpan Destanı*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Erhat, Azra (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erqalieva, Jannat ve Nurhat Şakuzadauli. (2000). *Kazak Kültürü*. Almatı: Al-Farabi Kitabevi.
- Esin, Emel. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Frazer, James George. (2018). *Ateşin Kökenine Dair Mitler* (Çev. Deniz Uludağ). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Freud, Sigmund. (2006). *Rüyaların Yorumu 1-2*. İzmir: Öteki Yayınevi.
- Fromm, Erich. (2017). *Rüyalar, Masallar, Mitler*. İstanbul: Say Yayınları.
- Gabdullin, Malik. (2007). “Batırlar Jırı”. *Kazak Folkloristikası*. Almatı: Bilim Yayınları.
- Gezer, Şule. (2017a). *Kırgız Türklerinin Destanlarında Mitolojik Unsurlar*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Kayseri.
- Gezer, Şule. (2017b). “Alageyik Efsanesi ile Kococaş Destanında Ortak Unsurlar”. *Folklor-Edebiyat*, 89, 9-25.
- Golden, Peter Benjamin. (2017). *Türk Halkları Tarihine Giriş*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Goody, Jack. (2017). *Mit, Ritüel ve Söz*. (Çev. Damla Sezgi). İstanbul: Küre Yayınları.
- Göksu, Erkan. (2015). *Türk Kültüründe Silah*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gömeç, Sadettin. (2009). *Türk Destanlarına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.